

C.N.S.A.S.
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ

Sursa: "H-33"

00143/ 27.03.1972 ora 11
Casa: "RODICA"
Part.Lt.Buliga V.

114

NOTA INFORMATIVA

(Redată de pe bandă de magnetofon)

O.= OFITERUL

I = INFORMATORUL

O.: Să ne referim la activitatea desfășurată de Horvath de la ultima noastră întrevedere.

I.: Luni pe la 19 ne-am întinut la Casa de Cultură.H. probabil că a uitat dar soția lui i-a amintit: Ei, nu spui la colegi ce-ai rezolvat la București ? Atunci a început să ne relateze amănunțit ce-a făcut și pe unde a fost la București.

Bîmineața cum a ajuns la București s-a dus la "Gazeta Invățămîntului" în lb.maghiară, acolo s-a întîlnit cu niște prieteni de-ai lui, după care au mers la Galfany Szold, care lucrează la Comitetul pt. Cultură și educație socialistă, vicepreședinte care, redau cuvîtele lui Horvath, efectiv el răspunde, e sef pentru maghiari, că președintele e român". Au discutat împreună. Despre această discuție a afirmat:

Cu Galfany Jold mă cunosc foarte bine, i-am povestit toate pătaniile noastre. El mi-a ~~xix~~ promis că "mă introduce la tov.IANOS FAZEKAS". M-am mai dus la radio la BODOR Pal, redactor și scriitor, unele emisiuni le prezintă el personal la emisiunea maghiară. Acolo lumea știa deja de pătamiile cu "Invățătoarea", datorită faptului că a fost aici MATHE EVA și a povestit acolo

C.N.S.A.S.
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ

- 2 -

115

tot ce s-a întâmplat. Deci nu era o nouitate pentru ei. Bineînțeles interpretat din unghiu lor de vedere, a acelora de aici.

A aranjat o audiență la toy.Ianoș Fazekas și urma ca a doua zi să meargă în audiență.

Deci în prima zi, joi, a fost la Bodor, și Galfanyi Jold.

O.: Așă dori să vă referiți cît mai concret la cele discutate de Horvath acolo în măsura în care el a relatat aceasta. Poziția lor, poziția lui, de partea cui a aparținut inițiativa.

I.: Da.. A doua zi trebuia să meargă în audiență la toy. Ianoș Fazekas. Totuși Ianoș Fazekas a trebuit să plece cu 1/2 ora mai înainte și nu l-a putut primi și a vorbit cu VINZE IANOS, vechi militant, membru al CC cu o funcție mare la C.C., la care a ajuns prin intervenția lui Galfanyi Jold. Acolo au stat de vorbă mai mult de 2 ore. A început el să povestească tot ce s-a întâmplat și ce se se întâmplă la Bistrița.

O.: A fost singur ?

I.: Da era singur. Spunea "am venit la dv. pentru că pe plan județean nu s-a putut rezolva problema aceasta și am apelat la forurile superioare".

Vinze Ianoș știa de sosirea lui și de problemele cu care va veni pentru că avea un exemplar în lb. română și în lb. maghiară a picsei "Invățătoarea", în fața lui și cind au ajuns la problemele de care s-au legat, imediat au verificat și au văzut că și în ediția românească exact așa scrie "pe acest pămînt negru unguresc", spunea el, nu scris maghiar. Deci Vinze Ianoș îl aștepta practic pe Horvath să sosească la el.

După aceea a relatat pe larg cum ne-^{au} pete în roate. A prezentat istoria și evoluția acestei echipe de teatru. A avut la el cele 7 pagini de memoriu pe care le-a scris atunci cind a fost aici acuzat de forurile competente în legătură cu piesa. El atunci a întocmit un memoriu de 7 pagini. Pe baze absolut concrete, spunea, a povestit totul, cum au decurs toate deplasările, cum nu ne punneau

la dispoziție mașini, trebuie să renunțăm la deplasări. Acum după 18 spectacole să se interzică continuarea jucării piesei. Planurile noastre au fost următoarele, spunea, să pregătim o altă piesă, dar paralel pînă la scoaterea piesei respective, putem să le facem pe cele 3 deplasări cu "Invățătoarea" ca să ajungem în toate satele unde există maghiari. După aceea să prezintăm în Bistrița un spectacol de radio cu "Invățătoarea". Dar înainte de spectacol în 20 de minute să fi povestit el, în fața publicului, căm ce-a patit "Invățătoarea" în Bistrița, pînă la ultimul spectacol cu această piesă, după care să punem în arhivele echipei de teatru această piesă și să n-o mai jucăm.

Vinze spunea că practic nu se poate lega nimici de această piesă pentru că cei care au elaborat acest repertoriu știau despre ce este vorba. Această piesă este absolut progresistă. Nimici niciodată nu poate să nege aceasta. El să fie calm, să meargă în audiență la tov. Prim-secretar CRISAN și de la București o să se rezolve, în rest, dacă și în continuare vi se vor pune bătaie în roate. L-a rugat să fie calm, să nu se revolte, să-și continue activitatea așa cum a făcut-o pînă acum în cei 16-17 ani de când face teatru în Bistrița și rezultatele se vor vedea. În continuare a mai spus că nu numai despre problemele acestea au discutat cu el ci au intrat, hineînțeles "pe baze documentate", foarte loial, principal și prin prisma politicii partidului. Au discutat alte aspecte din viața județului nostru. Spunea printre altele că a spus: "Nu degeaba din jud. Bistrița-Năsăud săsii pleacă în masă, că ceva trebuie să fie. Nici componenta Comitetului și a Biroului județean de partid, nici componenta conducerii județului nu reflectă fidel raportul care există între populația română, maghiară și germană din județ. Problemele sunt multiple și ar fi bine dacă s-ar face ceva, dacă ar reflecta acest raport și componenta celor competenți de a rezolva astfel de probleme ale vieții sociale în general din județ". Atât a discutat cu el.

Galfanyi Jold i-a spus că atunci cînd se va da primul spectacol cu "Invățătoarea" să-lă anunțe imediat și că televiziunea va veni să înregistreze piesa integral pentru emisiunea în lb. maghiară. A spus că televiziunea oricum va veni să înregistreze piesă. Să fim calmi, să mergem în . / .

C.N.S.A.S.
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ
- 4 -

audiență la tov. Prim-secretar.

O.: Cine a fost de față la discuție?

I.: Luni am fost prezenți următorii: Soții Horvath, Kantor Elisabeta, fam. Szorenyi, Pal Pista, Albac Eva, Albac Gheorghe, fratele ei, Maricuța Peter, Aczel Sandor, Kercio Aranco, lucrăză la Bicsak, fostă absolventă de la noi, necăsătorită. Mai tîrziu a venit Kanijay.

O.: Care a fost poziția celor prezenți?

I.: Nimeni n-a mai comentat. Nu mai rețin cine a spus, dar să ne apucăm de o piesă modernă și pe parcurs vom vedea ce se va întîmpla cu "Invățătoarea" dacă o vom mai putea prezenta sau nu.

Acum Horvath nu mai are chef să ne apucăm de seara de comedie de KORINTY FRIDES. Zice "o să facem și cînd o să fie gata iar o să spună că nu-i voie să jucăm". Se cam stă în expectativă. Vineri a spus să terminăm repede cu repetițiile ca imediat cum se termină vacanța să putem începe deplasările cu aceste comedii.

Vineri și sîmbătă Horvath a fost foarte agitat și duminică noaptea la 22,30 să plece din nou la București. Nu știu pentru ce probleme. Am întrebat-o pe Pirî de ce a plecat și mi-a răspuns "lasă că o să-ți spun odată".

O.: Atitudinea lui față de organele locale prin ce s-a concretizat?

I.: Prin faptul că tot timpul făcea pe grozavul, își dădea importanță spunînd uite aici nu m-au înțeles dar acolo sus că nu e un accident că de aici pleacă în masă sașii în RFG". A revenit la ideea lui mai veche și a spus că a cerut ca piesa să se joace cu ușile încăise în fața organelor județene ori orașenești de partid. Să se vadă felul nostru de lucru, fălul în care a fost prezentată piesa din moment ce ne acuză. Afirma: "I s-a spus lui Vinze că noi am fi dat o altă interpretare, am fi introdus în text alte cuvinte și nuanțe în textul "Invățătoarei". Mai spunea: "În comparație cu echipele de teatru românești din România, echipa de teatru de amatori maghiare sunt prea puține. În primul rînd datoria noastră e să dezvoltăm, să dăm oamenilor de naț. maghiară ceea ce aparține nației maghiare de aici din țară și din Ungaria și apoi piese ale autorilor români".

O.: Conținutul lor cum să fie ?

I.: N-a precizat direct. Așă mai dori să menționez că în această perioadă a fost aici FEHER LASZLÓ, corespondentul ziarului "ELORE" de la București dar e din Cluj și răspunde pe această linie de județul Bistrița-Năsăud. A sosit înainte de masă. A stat de vorbă cu Horvath, seara a venit la repetiție. În problemele legate de "Invățătoarea" nu a intrat însă a făcut o anchetă pt. ziar privind cele 6 teatre naționale de lb. maghiară din țară, cum se vizitează, cîte spectacole dau, în ultimii doi ani de cîte ori au fost aici, ce părere avem de nivelul spectacolelor prezentate la Bistrița. Cîțiva și-au exprimat părerea, tonul normal l-a avut Horvath "ar trebui să vină mai regulat teatrele pt. că aşa își pierd spectatorii. De ex. cum a fost piesa foarte proastă și slabă care a venit de la Cluj?" "Din ce se face gîndacul de colorație" scrisă de MEHES GOROGY.

O.: În ce relații e Horvath cu MEHES GOROGY, îl agrează?

I.: Nu, piesa punea foarte sucit problemele, nu e legată de viață, de fapt și cronicile apărute sunt foarte proaste la adresa piesei respective, nu prezintă bine realitatea zilelor noastre, vrea să fie o piesă modernă, actuală, dar nu e bună. Intențiile autorului sunt unele dar realizarea, punere în scenă e alta.

O.: Au mai fost ziariști la Bistrița în perioada aceasta?

I.: Ziariști nu, dar a fost poetul LASZLÓ CSABO, exact în perioada cînd Horvath era la București. Spunea că e în vizită oficială. Avea delegație. Tot timpul au stat ei de vorbă, el cu nevasta și Horvath Piri. N-au dormit la ei, și-au luat o cameră în oraș. Au venit la o recepție, vineri. A citit versuri d-ale lui și o piesă de teatru într-un act.

O.: Ce conținut are piesa.

I.: Acțiunea se petrece într-un azil de bătrâni unde femeile bătrânele simulează agonie morții ca să primească mîncare mai bună și mai multă. Lucrarea a apărut la noi. Aici 9 femei discută în jurul uneia care e de serviciu ca să facă pe muribunda.

O.: Care e deznodămîntul piesei.

I.: De fapt ar fi două: a) Conducerea spitalului fură mîncarea și de aceea nu au mîncare. Apare unul de la securitate și în numele legii îl avertizează pe director care a furat mîncarea și apoi cade cortina.

A doua soluție nu mi-o amintesc.

C.N.S.A.S.
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ

- 6 -

119

Horvath Piroško l-a rugat să ne citească cîteva versuri din tinerete. A refuzat, spunea că "nu mai este omul care a fost atunci, că în poet se maturizează și altfel vede lucrurile. Versurile respective îi par banale.

O.: Atitudinea lui față de evenimentele legate de piesa "Invățătoarea"? N-a amintit decât faptul că "Pally a plecat la București, altceva nu poate să spună nici el decât că de piesa aceasta nu poate să se lege nimeni niciodată pentru că una din motivările progresiste ale literaturii sec. XX Dacă Pally n-ar fi plecat la București și fi mers eu în audiencie la cineva în legătură cu piesa. Dar din moment ce Pally a ajuns la București nu e cazul, competența de acolo e mai mare decât în intervenție de a mea. Horvath Pioško o fi vorbit cu el înainte în mod amănuntit în legătură cu toate evenimentele legate de piesa "Invățătoarea" pentru că el era în temă.

O." Care este situația cu piesa de teatru "Uri muri"?

I.:" Anul acesta nici nu am mai făcut repetiții pentru că s-a spus de Horvath: "dacă Invățătoarea" n-a fost acceptată să fie jucată atunci "Uri muri" nu ar fi fost aprobată pentru că aparține tot începutului secolului și deși nu se poate spune că ar fi o piesă a zilelor noastre și ar fi o muncă titanică, absolut în zadar pentru că nu se poate prezenta." Deocamdată aceasta e situația echipei de teatru. Să se facă seara aceasta de teatru de KORINTI, încercăm piesa "Simple coincidențe" de Paul Everac și să putem continua deplasările care ne-au mai rămas cu piesa "Invățătoarea".

O.: Am discutat ca să aveți o poziție în cadrul echipei de teatru, aparent identică, asemănătoare cu a lui Horvath. Dar această atitudine nu trebuie să-o concretizați, să aveți de acum manifestări de natură ostilă, poate mai tari ca ale lui, atunci n-am făcut nimic, dimpotrivă am comite p greșeală nepermisă.

Ceea ce am stabilit și trebuie să respectați e că această atitudine să fie ca un substrat, ~~șur~~ subînțeles omniprezent.

Să dovediți prin atitudinea dv. față de Horvath, față de soția lui, față de ceilalți și exploatați față de ei neînțelegerea cu soția ca un atu în direcția aceasta, necazurile pe care le-ați avut le puneti tot pe seama acti-

C.N.S.A.S.
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ

- 7 -

vării în echipa de teatru.

Deci aşa abordați problemele dv. cu substrat favorabil opticii lor.

Inițiativa în discuții, în aprecierea problemelor le-o lăsați lor, dv. să jucați un rol subtil de catalizator. Să vă încadrați în masă celorlalți cu cîteva excepții care să vă facă remarcat. Nu încercați să fiți mai "viteză" cu toți să aveți doza dv. de rețineri și prudență ca un om care a fost pus odată în situații grele din cauza acestor probleme, care nu uități aceasta, dar că re ați înțeles că nu aveți atîtea relații pe care să vă bazați.

I.: Mi-am mai adus aminte că spunea: "Stefănescu este chemat la București, pentru că toți șefii de la cultură pe județe au fost chemați la o ședință și probabil se va pune problema lui Stefănescu aşa cum trebuie și vom vedea cu ce vine acasă de acolo. Desigur i se vor aminti problemele legate de "Invățătoarea". Miercuri 1-a căutat pe BAKO să întrebe dacă a fost Stefănescu la București și cu ce probleme a venit.